

Zini, sargā, copē!

Baltijas jūrā sastopamas trīs roņu sugas – plankumainais ronīs, pogainais ronīs un pelēkais ronīs. Pie Latvijas krastiem biežāk sastopams pelēkais ronīs (*Halichoerus grypus*), kas ir lielākais no trim Baltijas jūras sugām un pieaugušā vecumā var sasniegt 150–300 kg, ir ar lielām nāsīm, kas izvietotas atstātus W burta veidā. Pogainais ronīs (*Pusa hispida*) no pelēkā roņa atšķiras ar īsāku purnu, mazāku izmēru un roņa nāsis ir tuvu kopā. Savukārt plankumainais ronīs (*Pusa vitulina*) Latvijas jūras krastos novērots vien pāris reižu.

Kurzemes TV foto

Meklējot risinājumu pelēko roņu un zvejnieku konfliktsituācijai

Baltijas jūras pelēko roņu populācija turpina pieaugt, pēdējos gados – pēc dažiem datiem – jau pārsniedzot 60 000. Pieaugot roņu skaitam, protams, palielinās arī viņu radītais bojājumu apjoms zvejas rīkiem un zvejnieku lomiem. Tā nu pelēko roņu un zvejnieku konfliktsituācija arvien vairāk kļūst par vienu no aktuālākām piekrastes zvejniecības problēmām. Piekrastes zvejniecība roņu radīto postījumu dēļ atsevišķos rajonos un periodos praktiski tiek pārtraukta. Zvejnieki vairākkārt uzsvēruši un uzskata roņus par kaitniekiem, kuri turklāt gadu no gada kļūst drošāki. Kāds ir risinājums?

Dabas aizsardzības pārvaldes (DAP) Komunikācijas un dabas izglītības departamenta direktore **Elīna EZERIŅA** vispirms atgādina, ka gan pelēkais, gan pogainais ronīs ir īpaši aizsargājamas, ne-medijamas sugas. Latvijā nevienu no roņu sugām nav atļauts medīt. Tomēr, meklējot risinājumu zvejnieku un roņu konfliktsituācijām, 2021. gadā Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas (VARAM) apstiprinātais sugas aizsardzības plāns grupai *Roņi* kā vislabāko risinā-

jumu paredz dažādu metožu kombinēšanu, tai skaitā limitētu pelēko roņu ieguvu tiešā zvejas rīku tuvumā. Tiesa, ne vairāk kā 1% no populācijas novērtējuma Latvijas ūdeņos.

2024. gadā Latvijā pirmo reizi tika ieviesta pelēko roņu letālā atbaidīšana ar medību ieročiem. Pamatojoties uz VARAM apstiprināto plānu, 2024. gada 1. septembrī līdz 31. decembrim DAP pirmo reizi izsniedza atļaujas 19 zvejas uzņēmumiem pelēko roņu letālai atbaidīšanai, kopumā atļaujot iegūt ne vairāk kā 60 pelēkos roņus (aptuveni 1% no aptuveni 60 tūkstošu populācijas). 2025. gadā šādas atļaujas tika izsniegtas 13 zvejas uzņēmumiem, taču pēc saņemtajām atskaitēm nogalināts netika neviens ronīs. Arī šogad atļaujas tiks izsniegtas, sākot ar 1. septembri.

Zvejas uzņēmumiem, kas saņem šādas atļaujas, jāievēro stingri nosacījumi: aizliegums svinu saturošai municijai, dzīvnieka izvākšana no jūras, aizliegums iegūto ronī izmantot komerciāliem mērķiem (to drīkst nodot utilizēšanai vai izmantot personiskajām vajadzībām), turklāt pirms un pēc katras darbības jāpasazinās ar DAP. Sods par nosacījumu neievērošanu ir bargs – līdz 10 tūkstošiem eiro.

Vai limitētā roņu ieguve devusi rezultātus? DAP speciāliste uzsver, ka metodes efektivitāte joprojām tiek vērtēta. Lietderī-

ba pagaidām ir atvērts jautājums. – *Dabas aizsardzības pārvalde uzskata, ka zvejnieku un roņu konfliktsituāciju ar vienu metodi atrisināt nevar. Ir jābūt vairāku metožu kompleksam risinājumam, –* pārliecināta E. Ezeriņa.

Roņu aizsardzības plānā minēti vairāki virzieni, kas būtu jākombinē:

- akustiskās un vizuālās atbaidīšanas ierīces. Rīgas Tehniskajā universitātē ir izstrādāts lielaudas zemūdens akustiskā raidītāja prototips *Ronis*. Tas izmantojams bez iepriekšējas atļaujas;
- jaunas zvejas rīku konstrukcijas un materiāli, kas apgrūtinātu roņu mīlošanās iespējas;
- kompensāciju izmaksa zvejniekiem par zaudējumiem. Pēc DAP rīcībā esošās informācijas Lauku atbalsta dienests no 2020. līdz 2022. gadam izmaksājis jau vairāk nekā 557 tūkstošus eiro, no kompensāciju sistēma turpina darboties. Tas ir atbalsta pasākums *Aizsargājamo jūras zīdītāju radīto zaudējumu segšana*;
- valsts grantu atbalsts zvejas rīku modernizācijai (līdz 30 tūkstošiem eiro, 100% atbalsts piekrastes zvejai);
- kompensāciju sistēmas pilnveide. Sugas aizsardzības plāna eksperti norāda, ka roņi barojas arī iekšzemes ūdeņos, tāpēc kompensācijas būtu jāattiecinā arī uz iekšzemes ūdeņu zvejniekiem.

Saglabāt dzīvotspēju gan roņu populācijai, gan piekrastes zvejniecībai

Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskā institūta *BIOR* Zivju resursu pētniecības departamenta vadītājs **Ivars PUTNIS** piekrīt, ka roņu un piekrastes zvejniecības mijiedarbība pēdējās desmitgadēs kļuvusi aktuālāka. Baltijas jūrā pelēko roņu populācija būtiski atjaunojusies, kas no sugas aizsardzības viedokļa, protams, ir pozitīvi, taču vienlaikus arvien biežāk rodas situācijas, kurās roņi un zvejnieki izmanto vienus un tos pašus zivju resursus un jūras ūdeņus. Īpaši jūtama šī problēma ir piekrastes zvejā ar pašvājiem zvejas rīkiem, kur roņi var bojāt gan lomu, gan pašus rīkus. Tādēļ šobrīd arvien vairāk aktualizējas jautājums par to, kā rast līdzsvaru starp dzīvotspējīgu roņu populāciju un ekonomiski dzīvotspējīgu piekrastes zvejniecību.

Projekta par roņu aizbaidīšanu un ieguvu viens no galvenajiem secinājumiem – nav viena universāla risinājuma

roņu un zvejnieku konflikta mazināšanai. Dažādas līdz šim izmēģinātās neletālās metodes, piemēram, akustiskā atbaidīšana vai roņiem grūtāk pieejami zvejas rīki, Latvijas apstākļos pagaidām nav devušas pietiekami efektīvu un praktiski plaši izmantojamu rezultātu. Kā viens no risinājumiem būtu dažādu metožu kombinācija, tostarp iespēja ar medību ieročiem letāli atbaidīt pelēkos roņus tiešā zvejas rīku tuvumā. Būtiski uzsvērt, ka šādas metodes mērķis nav samazināt pelēko roņu populāciju Baltijas jūrā, bet gan pasargāt zvejas rīkus un lomu un mēģināt mazināt konkrētu roņu paradumu meklēt barību zvejas rīkos. Šis projekts deva pamatojumu kontrolētā veidā ieviest šādu metodi un turpināt vērtēt tās praktisko efektivitāti. Arī šobrīd zvejniekiem ir iespēja iegūt atļaujas roņu letālai atbaidīšanai, taču zvejnieku atsaucība ir visai niecīga.

Roņu un zvejnieku konflikta gadījumā,

visticamāk, nav viena universāla risinājuma. Drīzāk jārunā par vairāku pasākumu kombināciju. Viens virziens ir roņiem grūtāk pieejamu zvejas rīku un jaunu zvejas tehnoloģiju attīstīšana, kur šobrīd zvejniekiem ir pieejams finansējums šādu risinājumu izstrādē un ieviešanā, savukārt otrs saistīts ar roņu mērķētu atbaidīšanu un noteiktos apstākļos arī limitētu problemātisko indivīdu ieguvu zvejas rīku tuvumā. Vienlaikus jāvērtē ekonomiskais atbalsts zvejniekiem gan jaunu tehnoloģiju ieviešanai, gan roņu radīto zaudējumu mazināšanai. Ļoti būtiska ir arī datu ieguve un monitorings, lai saprastu, kur un kādos zvejas veidos problēma ir vislielākā un kuri risinājumi reāli darbojas. Mērķim nevajadzētu būt izvēlei starp roņu aizsardzību un zvejniecību, bet gan tādām pārvaldības modelim, kurā iespējas saglabāt gan dzīvotspējīgu roņu populāciju, gan dzīvotspējīgu piekrastes zvejniecību.

Jau solis uz priekšu, lai salāgotu zvejnieku intereses un dabas sargāšanu

Kuivīznieks **Jānis KRŪMIŅŠ**, *SIA Alges 1* īpašnieks un zvejnieks jau ceturrtajā paaudzē, atzīst, ka roņu skaits tiešām gadu no gada pieaug, turklāt dzīvnieki kļūst arvien drošāki. – *Atceros no bērnības, ka toreiz varēja iemest tīklu un nekādi roņu bari apkārt neuzradās. Nebija. Tagad viņi jau gaida pusdienas. Iemet un uzreiz pēc stundas vai – labākajā gadījumā – nākamajā dienā roņi ir klāt. Mēs sagādājam viņiem maltīti, dzīvnieki jau pieraduši, ka pašiem nav jānopūlas un jāķer zivis, –* dzīvnieku uzvedības maiņu raksturo zvejnieks. Un īpaši nelīdzēs zvejošanas vietas maiņa – ronīs seko zivīm un drīz būs klāt arī nākamajā vietā.

Starp citu, pēc virtuālās sugu enciklopēdijas *Latvijas daba* informācijas, pieaudzis ronīs dienā parasti apēd 7–10 kg zivju. – *Zinot aptuveno roņu skaitu, var sarēķināt, ka gada laikā viņi apēd divas, pat trīs reizes vairāk zivju nekā nozvejo piekrastes zvejnieki, –* lēš J. Krūmiņš.

Kuivīznieks bija viens no tiem, kas pirms pāris gadiem iesaistījās Rīgas Tehniskās universitātes izstrādātās roņu atbaidīšanas ierīces testēšanā. Viņus atbaida ar skaņu signāliem. It kā licies, ka ir rezultāts. – *Ieteicu, ka testēšanu un ierīces pilnveidošanu vajadzētu turpināt, taču viss tā arī beidzās, –* stāsta J. Krūmiņš. Atļaujas saņemšanai roņu letālai atbaidīšanai viņš nepiesakās, jo nav medību ieroča. Taču vispār šo metodi zvejnieks uzskata par pietiekami efektīvu. Tiesa, tiek atļauts iegūt ļoti nelielu skaitu dzīvnieku. Nākotnē derētu šo procentu palielināt. – *Taču jau tas, ka šāds risinājums vispār tiek atļauts, ir solis uz priekšu. Vēl nesen “zaļie” pret roņu nogalināšanu kategoriski iebilda, par šādu metodi kā vienu no iespējām vispār pat runāt nevarēja. Jāgaida, kā turpmāk šo situāciju ļaus risināt, –* par attieksmes maiņu, meklējot kompromisu starp dabas sargāšanu un saimnieciskajām interesēm, tomēr ir apmierināts *SIA Alges 1* īpašnieks.

Jau vairākus gadus Latvijā ir programma aizsargājamo jūras zīdītāju radīto zaudējumu segšanai. Šīs kompensācijas, kas tiek segtas no Eiropas Savienības fondu un valsts budžeta līdzekļiem, tomēr ir zināms atspāids zvejniekiem. Turklāt pieteikšanās tai ir vienkārša un saprotama. – *Cik zinu, piemēram, Igaunijā šī kārtība ir ļoti sarežģīta. Paldies mūsu Zemkopības ministrijai, ka nav nepieciešams vākt daudz un dažādas pierādījumus, fotografēt saplēstos tīklus vai palikušās zivju spurīņas. Kompensāciju aprēķina kā noteiktus iespējamā zaudējuma procentus no loma – atbilstoši nozvejas žurnāla ierakstiem pēc nozvejas rādītājiem. Tas ir ātri izdarāms, –* atzinīgi vērtē J. Krūmiņš.

Lappusi sagatavoja
Laila PAEGLE

Tematisko lappusi atbalsta:

Limbažu novads

Par «Zini, sargā, copē!» saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis».